

Portret van Frederike Meyboom in 1945

Frederike Meyboom (1871-1971)

Frederike Meyboom werd geboren te Rotterdam op 26 maart 1871. Haar vader was officier van gezondheid bij de Marine en daardoor verhuisde de familie veelvuldig: van Rotterdam naar Den Haag, Hellevoetsluis, Breda en terug naar Den Haag. Fré bleek een lastig kind en werd in haar puberteit naar een kostschool in Bonn gestuurd om daar 'goede manieren' te leren. Eenmaal teruggekeerd vond ze het leven van een rijke jonge juffrouw uit de goede stand nog steeds saai.

Ze voelde zich aangetrokken tot de vrouwen uit haar milieu die werkten of zich inzetten voor verbetering van het leven van de armere klassen. Nadat ze enige tijd vrijwillig een zenuwzieke vriendin thuis verpleegd had besloot ze te solliciteren naar een plaats als leerlingverpleegster in het Burgerziekenhuis te Amsterdam. Per augustus 1897 kon ze beginnen. Het Burgerziekenhuis viel haar dik tegen, niet vanwege het werk met de patiënten, maar vanwege de manier waarop de directrice en de hoofdverpleegster haar dwongen zich te 'harden' tegen het verdriet en de pijn die ze in haar werk bij de patiënten tegenkwam. De harde, soms zelfs gemene cultuur stond Meyboom zodanig tegen dat ze ontslag nam en vertrok naar het Gemeenteziekenhuis aan de Zuidwal te Den Haag. Hier heerste een andere sfeer en had ze nauwelijks conflicten. Wel kreeg ze bij haar examen nog last van de negatieve rapporten die in Amsterdam over haar vermeende 'eigenwijsheid' waren opgesteld. Hoewel men in Den Haag tevreden over haar werk was en best door die rapporten heen kon kijken, werden deze toch aanleiding om haar eindexamen nog even uit te stellen. Deze onrechtvaardigheid maakte definitief een strijder van Meyboom. Ze sloot zich aan bij Nosokómos, de Vakbond die in 1928 overging in de Nationale Bond van Verplegenden. Ook verliet ze Den Haag relatief snel na haar eindexamen, om achtereenvolgens directrice verpleging te worden in het ziekenhuis te Zutphen (1905), te Dordrecht (1904) en uiteindelijk in het gemeentelijk Ziekenhuis aan de Bergweg te Rotterdam (1907). In dat laatste ziekenhuis bleef ze directrice tot 30 mei 1926 en ontwikkelde zich tot een zeer bekend Nederlands ziekenverpleegster, onder meer doordat ze ook schreef over haar werk. Eenmaal gepensioneerd maakte ze veel internationale reizen langs ziekenhuizen en bleef bovendien nog twintig jaar zeer actief strijden voor de belangen van de verpleging vanuit de Nationale Bond van Verplegenden en later (vanaf 1947) vanuit de Nederlandse Federatie van Verenigingen die de belangen van verpleegkundigen en verzorgenden bevorderen.

Frederike Meyboom was al ruim twintig jaar met pensioen toen ze op 26 juni 1947 als speciaal genodigde deelnam aan een excursie op het terrein van de Willem Arntsz Hoeve te Den Dolder. Dr. C.F. Engelhard, geneesheer-directeur van zowel de Willem Arntsz Hoeve (Den Dolder) als het Willem Arntsz Huis (Utrecht), sprak hier over de moderne behandeling van geesteszieken. Meyboom had geen ervaring in de psychiatrie en er ging dan ook een geheel nieuwe wereld voor haar open; een wereld waardoor ze naar eigen zeggen tot in haar ziel getroffen werd. Ondanks haar hoge leeftijd zei ze met overtuiging 'ja' toen Engelhard haar vroeg een taak op zich te nemen in de voorlichting over 'de verpleging van geesteszieken'.

Tussen augustus en december 1947 gaf Meyboom hierover in de regio Utrecht acht lezingen aan een breed publiek. Ze richtte zich op middelbare scholen, huishoudscholen en vrouwenorganisaties om enthousiasme op te wekken voor het werk van verpleegsters en verplegers in de inrichtingen. Per december 1947 was duidelijk dat haar nuchtere manier van optreden goed aansloot bij het type vragen dat het publiek zich stelde rond het concept 'geestesziekte' of rond de meest adequate manier om mensen met psychiatrische problemen tegemoet te treden. Er kwamen steeds meer aanvragen om spreekbeurten binnen. Daarop stelde Engelhard de Nationale Federatie voor Geestelijke Volksgezondheid voor om een echte 'Voorlichtingsdienst' op te richten voor alle dertien niet-confessionele psychiatrische inrichtingen in Nederland. Aldus geschiedde. Meyboom's taakstelling voor deze Voorlichtingsdienst werd in drie punten omschreven. 1) In het gehele land jonge meisjes werven voor de psychiatrische verpleging; 2) In algemene zin meer begrip wekken voor de geesteszieke medemens; en 3) 'Interne zending' bedrijven. Onder dit laatste verstond men dat Meyboom aan de directies van Nederlandse psychiatrische inrichtingen terug moest rapporteren hoe publiek en verpleegsters over de inrichtingen dachten. Ze werd betaald voor dit werk vanaf januari 1948.

In 1948 verwierf 'zuster Meyboom' toegang tot de radio en hield – verspreid over drie jaar - in totaal 21 zogenaamde 'radio-praatjes' over 'de verpleging van geesteszieken'. Daarnaast publiceerde ze over haar bezoek aan de psychiatrische inrichtingen in allerlei tijdschriften. Dan vermeldde ze vaak ook expliciet dat 'het verplegen van geesteszieken' meer waardering verdiende. Na enkele jaren raakte ze ietwat moe gestreden. Ze vond dat de top van het inrichtingswezen zich te weinig inspande om de juiste mensen voor de verpleging aan te trekken, dat de leerlingen onvoldoende opleiding kregen en dat er te weinig 'carrièremogelijkheden' bestonden voor de gediplomeerden. De verbeteringen van de directies beperkten zich volgens Meyboom tot een klein aantal arbeidsvoorwaarden; ze zag onvoldoende vooruitgang in het verpleegkundige werk met de patiënten. In het najaar van 1955 besloot ze daarom het maar eens over een andere boeg te gooien. Ze nodigde alle leidinggevende verplegenden die ze in de psychiatrie had leren kennen (mannen en vrouwen) uit in haar flat. Dit werd het begin van de zogenaamde 'Studiegroep leidinggevende B-verplegenden'; een groep die in de jaren daarna (in samenwerking met psychiaters en directies) heel veel vernieuwing in zowel B-opleiding als psychiatrische inrichtingspraktijk teweeg zou brengen. Zuster Meyboom heeft dus ook aan de emancipatie van de verpleging in de psychiatrie bijgedragen.

Toen Meyboom in 1959 afscheid nam van de Voorlichtingsdienst bleek dat deze Dienst in twaalf jaar tijd 4.629 brieven had ontvangen, 7.229 brieven had verzonden, 751 bezoeken had afgelegd (incl. de jaarlijkse bezoeken aan inrichtingen), 636 lezingen verzorgd en dat in totaal met deze activiteiten 36.308 toehoorders waren bereikt. Zuster Meyboom had het leeuwendeel van dit werk voor haar rekening genomen.

Op 21 januari 1971 publiceerde het Huldigingscomité 'Zuster Meyboom honderd jaar' (vol prominente Nederlanders die betrokken waren bij de toenmalige geestelijke gezondheidszorg, inclusief mensen van Stichting Pandora) dan ook een oproep om een cadeau voor zuster Meyboom in te zamelen:

'U wéét, dat zij er niet voor terugdeinsde om, zelfs op haar tachtigste, ergens in het midden van het land tot 's avonds laat te vechten tegen de taboes van een groep plattelandsvrouwen, om dan op de terugweg vast te raken in de sneeuw en om drie uur 's nachts thuis te komen. En u weet evenzeer, dat zoiets haar niets deed. Zij vond dat vanzelfsprekend. Het hoorde erbij. Zij was een vechtster, ook wanneer adequate wapens haar ontbraken.'

Literatuur:

Meyboom, F. (1920). *Lessen aan leerling-verpleegsters*. Rotterdam: W&L Brusse.

Meyboom, F. (1935). In memoriam Zr. J. van Stockum. In *Orgaan van den Nationalen Bond van Verplegenden* 8, 171-172.

Meyboom, F. (1952). De taak van de verplegenden in een psychiatrische inrichting. *Maandblad voor de Geestelijke Volksgezondheid* 7, 25-29.

Meyboom, F. (1970). *Grepen uit de geschiedenis van zorgen en verzorgen*. Amsterdam/Brussel: Elsevier.

Archief Zr. Frederike Meyboom in het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis te Amsterdam, Portefeuille 11, Psychiatrische Voorlichtingsdienst, brief Meyboom aan Hoofdredacteur Könings van Het Ziekenhuiswezen met het artikel 'Zomerfeesten', 22-9-1949.

Rijpstra-Verbeek, Mimi (1962/1968). *Dienend in het Wit. Het levensverhaal van Zuster Meyboom*. Amsterdam: Meulenhoff/De Tijdstroom.

Vreeze, Mr. J.Th.M. de (1971). 'Huldigingscomité Zuster Meyboom honderd jaar, Brief 21 januari 1971'. *Het Ziekenhuis* 1 (1971), 106.